

UNES OBSERVACIONS GENERALS ARRAN DE LA REDACCIÓ DEL DICCIONARI DANÈS-CATALÀ

Henrik BROCKDORFF
Miquel-Àngel SÀNCHEZ i FÈRRIZ

En aquesta contribució exposem una sèrie de consideracions que ens vam plantejar els autors amb motiu de la redacció del *Diccionari danès-català*.

Aquest diccionari danès-català, editat per l'Enciclopèdia Catalana (EC) l'octubre del 2010, és la segona part del projecte d'aquesta editorial de poder oferir al públic la parella català-danès i danès-català. El primer, el català-danès, va ser publicat l'any 1996, i l'any 2010 va sortir el diccionari danès-català, que voldríem presentar-vos amb alguns comentaris. El període de la redacció pròpiament dita va durar del 1999 al 2006. Posteriorment hi va haver el període del tractament redaccional per part de l'EC i la nostra revisió.

En aquesta contribució a *Estudis Romànics* hem triat de centrar-nos en tres aspectes que ens semblen que poden interessar un cercle de lingüistes més ampli que el que es dedica especialment a la llengua danesa: la metodologia, la traducció d'una llengua germànica a una de romànica (sempre amb la llengua danesa com a punt de partida) i la tria terminològica.

METODOLOGIA

L'encàrrec va ser d'un diccionari de 30.000 entrades, i, com que no es disposava de cap diccionari danès-català anterior a seguir com a base de partida, l'editorial ens va proposar d'utilitzar com a tal el català-danès invertit, és a dir que ens va facilitar un llistat en el qual les traduccions daneses del català-danès eren disposades com a entrades i els lemes catalans havien estat convertits en traduccions. Aquest material, però, es va revelar en certa mesura inadequat, ja que d'una banda era insuficient i de l'altra massa abundant, ateses les diferències de la realitat natural, sociològica i cultural dels dos àmbits lingüístics. O sigui, com que l'idioma reflecteix —almenys és una de les seves funcions— la realitat i la cultura que el circumden, la riquesa semàntica, o la seva escassetat!, dins un

àmbit d'una llengua no corresponen necessàriament a la riquesa o l'escassetat dins el mateix àmbit de l'altra llengua.

Per a donar-vos-en un exemple: en danès, el mot estàndard per a denominar els diners és *penge*.¹ Ara bé, es dona el cas que els sinònims que eren de caire popularitzant o argòtic han caigut gairebé tots en desús. El català, nogensmenys, conserva l'ús viu també de *calés*, *peles*, *quartos*, *pasta*, *cèntims*, *picossada*, *doblers*, *pinyons*, *patacons* i gairebé una desena més, i aquestes expressions han de constar en un diccionari català prou útil. I si es tracta d'un diccionari català-danès, hi hem de donar les correspondències daneses, també de caràcter popularitzant, encara que aquestes traduccions corren el risc de resultar un xic obsoletes. És a dir que a l'hora de redactar el català-danès ja ens havíem vist una mica obligats a donar els diferents sinònims catalans de *diners*, amb les correspondències daneses de vegada una mica forçades, en no ser gaire utilitzades en el parlar espontani. Doncs bé, si invertíem el català-danès i el seguíem fidelment com a base del danès-català, ens hauria sortit una col·lecció d'entrades daneses (totes sinònimes de *penge*) que podrien ser interessants en un diccionari més gran que també contemplés la dimensió històrica de la llengua, però que hauria torçat l'equilibri d'un diccionari relativament petit com aquest. I l'entrada *penge* ens hauria donat potser fins a vint sinònims o quasi-sinònims catalans, la qual cosa fóra una abundància no gaire útil, ja que els hauríem d'haver esporgat una vegada redactats, per tal de no excedir precisament els límits d'extensió acordats. El mateix passa amb tantes altres entrades (només cal pensar en el vast domini dels bolets catalans!), de manera que al final hauríem esmerçat més temps a esporgar sinònims «superflus» que no pas a redactar els articles pròpiament, si ens haguéssim servit massa fidelment del català-danès invertit.

I, entre parèntesi, si algú ens demanés per què el danès ha deixat caure una varietat lèxica que abans floria, no semblaria correcte de respondre que la llengua reflecteix una minva d'interès del fenomen real, o sigui dels diners, sinó que més aviat pot ser per una qüestió de moda, o senzillament perquè la influència de l'anglès és tan forta que el llenguatge popular que s'utilitzava fins als anys 80-90 tendeix a ser percebut com a antiquat, la qual cosa en frena la creació.²

Si mirem el cas contrari, p. ex. l'adjectiu *nacional*,³ del català-danès, hi trobarem recollides com a traduccions: *national-*, *folke-*, *lands-*, *indenlandsk*, un resultat de cobertura prou representativa, ens sembla. Sorgeix, però, un problema si ens limitem als exemples que donen aquests quatre adjectius o noms fets servir com a adjectius esdevinguts lemes en el danès-català. Prenguem com a exemple els compostos de *lands-*,⁴ que, si

1. *penge* [-ne] pl 'diners, diner' sing, 'cèntims' (o 'calés') fam. || *betale med danske* (eller *udenlandske*, etc.) *penge* pagar en (o amb) moneda danesa (o estrangera, etc.).

2. Durant els anys 60 i 70, p. ex. d'un mudancer el llenguatge popular en feia un *gelønderabe* (*mico o simi de barana) i per dir *casc* (de motorista, p. ex.) la paraula popular danesa, que avui sonaria antiquada, era *snublekyse* (*còfia protectora en cas d'ensopegament).

3. *nacional* adj national-, folke-. Caràcter nacional, nationalkarakter. || *lands-*. Equip nacional, landshold. || (*producció*, *marca*) indenlandsk.

4. *landsby* poble. | (*més petit*) poblet, vilatge, llogaret. || *landsbyskole* escola f rural. || *landsdel* regió f, província f.

landsdækkende adj d'àmbit nacional.

l'haguéssim posat com a entrada del danès-català, hauria donat només quatre o cinc exemples, o sigui molts menys dels que necessita realment, com a primer component, molt productiu, d'una sèrie pràcticament infinita de noms compostos.

Vam prescindir, doncs, de fer servir el català-danès «posat a l'inrevés», i vam decidir de fer servir com a punt de partida els diccionaris estàndard de l'editorial Gyldendal, sobretot els que van del danès a una llengua neollatina, com ara el francès, el castellà o l'italià. Aquests diccionaris, però, tenen una extensió d'unes 60.000 entrades (el doble del nostre), la qual cosa feia necessària una reducció prou important, tant pel que fa a la tria d'entrades com pel que fa a l'extensió de cada article i al nombre de frases fetes, exemples, etc. També, un cop triades l'entrada i l'extensió del seu tractament, fèiem servir els diccionaris danès-alemany i danès-anglès. Un cop obtingudes les solucions d'aquests idiomes, era qüestió de passar-les al català, cosa que demanava l'ús dels diccionaris francès-català, espanyol-català, italià-català, alemany-català i anglès-català,⁵ val a dir que tots ells en paper! I, una vegada passades al català, calia la utilització del *GREC*, del *DIEC* i de l'Alcover-Moll per a tasques de comprovació.

Metodològicament, doncs, hem de dir que per a traduir de l'idioma A (el danès) a l'idioma B (el català), fèiem servir l'idioma C (el francès, el castellà, etc.). Aquest procediment comporta, com és lògic, un cert risc: és ben possible que un mot o un gir de l'idioma C no correspongui 100 % al mot o gir de l'idioma A, és a dir que només doni una traducció semànticament propera de l'entrada. Després, a l'hora de traduir aquesta traducció que només cobreix parcialment el sentit de l'entrada, de la llengua C a la llengua B, és possible que tampoc no existeixi cap traducció 100 % satisfactòria. De manera que et trobes amb DUES traduccions que són només aproximacions, un resultat provisional que no ajuda gaire. Naturalment, aquest problema no es dona en la traducció de conceptes inequívocs, en mots com ara *giraf* o *guitar* —que fins i tot admeten una traducció sense haver de passar necessàriament per la llengua C—, però es veu tot sovint en la traducció de frases fetes o de proverbis.

Un exemple d'aquest problema pot ser la locució danesa *at være bagklog*,⁶ literalment 'ésser intel·ligent a posteriori'. Si anem al danès-alemany, hi trobem *hinterher kann man immer klug sein*, literalment 'a posteriori sempre es pot ser intel·ligent'. A continuació cal consultar l'alemany-català, concretament l'adjectiu *klug* (intel·ligent), però la locució com a tal no hi surt; o sigui —encara pitjor que en el cas d'una traducció aproximada o d'una circumlocució— ens trobem amb la tria de no incloure-hi aquesta locució! Al final, com que la locució danesa és prou viva i pensàvem que no l'havíem de deixar de banda, vam insistir en la seva anàlisi fins que ens vam decidir per una expressió que pensem que reflecteix prou bé el sentit danès: *ésser profeta a misses dites*. Unes al-

landsfader fig pare de la pàtria. | *landsfaderlig* patriarcal. || *landsforræder* DR traïdor -a a la pàtria. | *landsforræderi* [crim d']alta traïció f. | *landsforræderisk* d'alta traïció. | *landsforvise* exiliar, desterrar. | *landsforvisning* exili, desterrament. || *landshold* ESP selecció f nacional.

landskab [-et, -er] paisatge.

landskabelig adj paisatgístic -a.

5. En un moment donat va sortir el diccionari suec-català de l'Enciclopèdia Catalana, una eina prou útil, atesa l'afinitat del suec amb el danès.

6. *bagklog* adj fig de resposta lenta. | *være bagklog* ésser profeta a misses dites.

tres opcions que vam considerar van ser *encertar-la a misses dites* o bé *ésser profeta a pilota passada*. Un altre exemple podria ser el mot danès *wienerbrød*,⁷ literalment *pa vienès*, que el diccionari danès-alemany tradueix per *Kopenhagener Gebäck* i *dänischer Plunder*. Evidentment l'alemany-català, que no té per missió de reflectir el petit món danès, no se sent obligat a trobar cap equivalència catalana d'aquestes dues traduccions alemanyes proposades per a traduir el *wienerbrød* danès. En aquest cas concret, vam optar per oferir una traducció una mica construïda: *[mena de] coca dolça [amb ametlles i crema]*. Una traducció que s'acosta a una «explicació», necessària aquesta vegada per no haver-hi cap correspondència directa, encara que l'encàrrec de l'Editorial era de fornir precisament traduccions i no explicacions.

Un altre aspecte metodològic és el causat pels canvis de la realitat com a conseqüència del pas del temps. És a dir que, com que aquest diccionari es va elaborar al llarg d'un període relativament extens, al final de la redacció vam haver de tornar a certes paraules anteriorment traduïdes mitjançant una explicació o una circumlocució, o sigui, no del tot satisfactòriament, per tal de donar-hi un nou tractament, una posada al dia. Aquí podem esmentar el cas de *dagcenter*, per a la traducció del qual cap al final del període de redacció ja s'havia consolidat un terme comunament acceptat avui i prou conegut per tothom: *centre de dia*.

Un altre exemple de la importància de tenir en compte el pas del temps en aquesta feina pot ser el mot danès *bump*,⁸ que bàsicament vol dir *sotrac* o *patacada*; però és un terme que també s'empra en la construcció de carrers o carreteres: una 'elevació per a alentir el trànsit'. Al començament de la redacció, tothom ens deia que aquest fenomen que servia a Catalunya per a alentir el trànsit es coneixia com a *bandes sonores*, però no es corresponia ben bé amb la realitat danesa d'aquell moment, en què hi havia tant les bandes sonores al marge de certs trams de les carreteres com aquestes elevacions que travessen la carretera o el carrer. O sigui, havíem de fer servir *elevació [per a alentir el trànsit]*, que més que una traducció de *bump* n'és una explicació. Ha estat, doncs, qüestió de l'evolució d'aquests darrers anys perquè es fes mínimament acceptable el mot *ressalt*, tot i que també hi seguim donant la circumlocució de *elevació*, etc.

Un cas especial que cal tenir en compte també com a qüestió de mètode és el dels mots etimològicament idèntics però de significat diferent, una mena de falsos amics. Valgui com a exemple el danès *rocker*, que tindria com a correspondència catalana *rocker* (amb la diferència, però, que en danès significa algú que és membre d'una colla o més aviat banda que circula amb grans motos i es finança de manera dubtosa, i que tot sovint s'involucra en conflictes violents amb d'altres col·lectius, p. ex. d'immigrants estrangers). És ben possible que a aquesta gent també li agradi la música rock, però tot i així el terme català *rocker* (designant algú que fa o escolta amb predilecció música rock) denota un tipus de persona ben diferent. És curiós, però sembla que tots els diccionaris, també els que tenen la funció C per a nosaltres, hagin defugit la problemàtica de traduir

7. *wienerbrød* [-et, -] GASTR [mena de] coca f dolça [amb ametlles i crema].

8. *bump* [-et, -] (que experimenta un vehicle) patac, patacada f, batzac, sotrac. || (onomatopeia) patapam, pataplaf, plof. || CONSTR (al carrer, a la carretera) ressalt, elevació f [per a alentir el trànsit]. | (depressió al paviment) clot, sot.

convenientment el *rocker* danès. Nosaltres, no gensmenys, hem ofert com a solució: *motorista* m f, *membre d'una banda motoritzada*.⁹ Ara bé, si fos ara ens plantejaríem d'invertir l'ordre d'aquestes dues traduccions: posaríem *membre d'una banda motoritzada* com a primera traducció, malgrat que sigui una explicació, per a donar a entendre el fenomen; i posaríem *motorista* en segon lloc, malgrat la possibilitat de confusió (*motorista*: persona que va amb moto), per a oferir un terme sintètic quasi-sinònim de l'anterior. Aquí hem de fer una nota: els diccionaris catalans monolingües més coneguts, com ara el *GREC* o el *DIEC*, no recullen *rocker*, ni *roquer* en l'accepció d'algú que fa o escolta música rock o pertany a una banda motoritzada. Curiosament, però, a l'edició electrònica del castellà-català de *Vox-Larousse* sí que trobem *rocker -a* com a adjectiu i com a nom, dins l'epígraf temàtic de música, sota l'entrada *roquero -a*.

Dins l'àmbit de la metodologia, vam establir amb l'editorial dos principis fonamentals per a la redacció: 1) si una entrada admet més d'una traducció (no parlem de sinònims), aquest canvi de significat s'ha d'explicitar mitjançant un epígraf temàtic, un contextualitzador o un exemple. Calia evitar de posar-hi només un mot o dos, com a possibles traduccions de l'entrada, tirar-hi un punt i dues barres, i després oferir una nova traducció, potser molt diferent. Vegem l'exemple del nom *hang*,¹⁰ que té com a sentits concrets bàsics els de *pendent* o *rost*. Com que aquest lema també té un sentit figurat, l'indiquem a continuació, després de posar-hi dues barres de separació, l'epígraf temàtic *fig.* i la nova traducció: *propensió*, *inclinació*. És a dir, que intentem d'explicitar el canvi semàntic. Com que dins l'àmbit figurat hi ha un altre matís, per tal de consignar-lo també hi posem només una barra i un contextualitzador (*més forta*), per tal d'il·lustrar aquest nou matís: *dèria*, *passió*, *mania*. I finalment un exemple: *hans hang til vin*, la seva *dèria* pel vi. Val a dir que és l'exemple masculí. El femení seria *Hendes hang til uin*.

El principi fonamental núm. 2 acordat amb l'EC era: totes les traduccions ofertes, ja sigui d'entrades o de frases fetes, havien de tenir constància en algun mitjà escrit com més oficial millor. És a dir, el mot català o la frase que oferíem havia de constar al *DIEC* o al *GREC* o haver estat recollit pel TERMCAT o autoritzat per la Direcció General de Política Lingüística; o recollit en un diccionari català especialitzat i d'una certa confiança; o com a mínim acreditat en la llengua parlada i en la premsa escrita o al Google (amb molt de compte!), sense que el mot sigui considerat una falta o un barbarisme. Aquest darrer criteri, el de la llengua parlada, la premsa, etc., havíem de fer-lo servir amb una dosificació molt moderada, i sempre amb l'acord del redactor en cap dels diccionaris bilingües de l'EC. Òbviament, el criteri de la llengua parlada pot resultar prou ambigu i fins i tot perillós. A més a més, com que constitueix una zona grisa amb molts de dubtes, infringeix aquest principi núm. 2, el de la documentació seriosa. Només hi ha un criteri encara pitjor que el de la documentació dubtosa: el que es basa en la lliure o quasi-lliure invenció del redactor. Sembla obvi que cap redactor de diccionari no pot prendre's aquesta llibertat d'inventar traduccions, però durant el procés de redacció del danès-català hem anat observant que no pocs diccionaris bilingües que es volen prou exhaustius, o bé in-

9. *rocker* [-en, -e] *motorista* m f, *membre d'una banda motoritzada*.

10. *hang* [-en] *pendent*, *rost*. || *fig* *propensió* f [a], *inclinació* f [a]. | (*més forta*) *dèria* f [per], *passió* f [per], *mania* f [per]. *Hans hang til vin*, la seva *dèria* pel vi.

venten traduccions que no existeixen en cap font escrita, o bé senzillament salten per sobre de la dificultat, ometent l'entrada o frase feta de traducció problemàtica. Hem esmentat l'exemple del *rocker* danès: la majoria dels diccionaris bilingües del danès ometen aquest lema, segurament per la dificultat de trobar-ne una bona traducció, generalment acceptada, en la llengua B. L'omissió no ens sembla la millor solució, perquè en la vida real, a Copenhaguen i a d'altres ciutats daneses, el tema dels *rockers* ha estat i és un dels més freqüents al debat públic i privat durant els darrers anys. Inventar...? Òbviament, tampoc no sembla aconsellable. Però l'usuari espera com a mínim trobar una explicació del lema intraduïble, encara que no sigui una solució ideal.

Dos altres exemples de la «zona grisa» podrien ser *bajer* (*cervesa*, en el registre popular) i *jysk* (de Jutlàndia).¹¹ Mentre redactàvem les lletres B i J encara no teníem constància escrita de les traduccions d'aquests dos mots que volíem i que intuïem eren les adients. *Bajer* és un mot que sovinteja molt en danès, com ara *birra*, i necessitava una traducció; el problema era que no existia! Després, al cap d'uns anys, va sortir aquest mot en un diccionari del català popular.¹² Salvats! El cas és que finalment l'EC ens el va acceptar. Pel que fa a la traducció de *jysk* per *jutlandès*, al principi a l'EC hi eren reticents, perquè deien que no existia oficialment, però ara constatem que gràcies al pas del temps ens ha estat acceptada.

Com hem vist, el grau d'acceptació o d'oficialitat de *bajer* (birra) i *jysk* (jutlandès) ens havia de merèixer un terme català innovador a l'hora de proposar-lo com a possible traducció d'un terme danès. Adduïem la necessitat de l'existència o l'ocurrència prèvia del mot als diccionaris o als mitjans amb un cert grau d'autoritat per tal que el poguéssim acceptar. Aquells dos exemples ens han servit per a il·lustrar un possible desacatament de l'autoritat terminològica quant als mots innovadors. A mig camí entre oficialitat i innovació trobaríem el terme *besætter*, les traduccions que n'hem donat del qual (*okupa* i *ocupa*)¹³ només constaven al *GREC* i no van constar en el *DIEC* fins més endavant (però només amb la forma *ocupa*).

A l'hora de trobar les correspondències, ens hem adonat també que cal tenir en compte la dificultat que hi pot haver a transferir l'aspecte eufemístic d'un idioma a l'altre. El mot, l'expressió o el gir que tendeix a expressar-se en un idioma mitjançant un eufemisme no necessàriament s'expressa amb el mateix grau en l'altre, amb el risc que es perdi un matís important de significat. Dit d'una altra manera, el fenomen eufemístic possiblement és el mateix però pot variar d'un idioma a l'altre, o no es recullen amb el mateix grau, mots que eufemísticament fan la feina d'altres més crus avui en dia. En són uns exemples prou eloqüents els termes següents: *forbedringshus* (reformatori; literalment, 'casa de millorament'), *fristille* (acomiarar; literalment, 'deixar/posar en llibertat'), *gæstearbejder* (treballador -a immigrant o estranger -a; literalment, 'treballador -a convidat

11. *bajer* [-en, -e] fam cervesa f, birra f fam.

Jylland n pr GEOG Jutlàndia f.

jysk adj jutlandès -esa.

12. *Diccionari del català popular i d'argot*, de Joaquim Pomares. Barcelona: Edicions 62, 1997.

13. *besætter* [-en, -e] MIL ocupant m f, ocupador -a. || (d'una casa) okupa m f fam, ocupa m f fam.

-ada'), *konflikte* (fer vaga; literalment, 'entrar en conflicte'), *opdragelsesanstalt* (reformatori; literalment, 'institució educativa').

TRADUCCIÓ DE LLENGUA GERMÀNICA A LLENGUA ROMÀNICA

Una diferència que salta als ulls entre aquests dos grups de llengües, quan es fa un treball d'aquest tipus, és la facilitat que tenen les llengües germàniques de fer substantius compostos. El seu nombre tendeix a l'infinit i se'n fa un ús genuí molt estès. El danès, de *nat* (*nit*) i *bus* (*autobús*, *bus*) fa *natbus*,¹⁴ o sigui *nitbús*. La construcció *nitbús* és més aviat una *rara avis* que no recullen ni el *GREC* ni el *DIEC*, ja que normalment el català recorre a la preposició *de* a l'hora de combinar dos noms per a fer-ne un compost (*autobús de nit*), o fa del primer substantiu de la composició teòrica un adjectiu, tipus *bus nocturn*. Aquest joc entre l'ús de la preposició *de* (o altres preposicions) i un (o dos o més) adjectius, i possiblement algun substantiu especialitzat, planteja dubtes a l'usuari danès. Prenem per exemple el mot danès *dyr* (*animal*), que produeix prou substantius compostos, per a la traducció del qual al català hem fet servir les construccions següents:

- amb l'adjectiu *animal* (*dyreinstinkter*: *instints animals*);
- amb *de*: *d'animals* (*dyreavl*: *cria d'animals*);
- amb *de* + article definit: *dels animals* (*dyrebeskyttelse*: *protecció dels animals*);
- amb una altra preposició: *amb* (*dyreforsøg*: *experimentació amb animals*);
- amb l'adjectiu *zoològic* (*dyrehave*: *parc zoològic*);
- amb l'adjectiu *veterinari* (*dyreklinik*: *clínica veterinària*);
- finalment, amb un substantiu especialitzat: *zodiàc* (*dyrekreds*: *zodiàc*).

Amb aquesta enumeració pretenem explicar la necessitat, almenys de cara a l'usuari danès, d'oferir un bon mostrari de substantius compostos amb p. e. *dyr*, perquè el llibre li resulti útil. Això ocupa espai i és una opció que de vegades va en detriment de la presentació de lemes que també haurien estat d'interès, sobretot si l'espai permès és relativament reduït.

La diferència de transitivitat que sovint presenten les dues llengües és un altre fenomen recurrent, que hem intentat il·lustrar amb un exemple o amb un contextualitzador. Podem considerar el verb *komme* (*venir*, *arribar*),¹⁵ que és definit com a verb intransitiu en totes dues llengües. Fins aquí hi ha una bona correspondència, però en determinades circumstàncies el verb danès pot adquirir la qualitat de transitiu i canviar marcadament de traducció: *komme sukker i kaffen* (*posar sucre al cafè*), *komme salt på vejen* (*tirar sal a la carretera*).

14. *natbus* autobús nocturn, que trobem sota l'entrada *nat*.

15. *komme* *v intr* venir, arribar. *Hvornår kommer du til København?*, quan véns a Copenhaguen? *Toget kom klokken ti*, el tren arribà a les deu.

• *v tr* posar[-hi]. *Komme sukker i kaffen*, posar sucre al cafè.

En aquest context també hem d'esmentar la facilitat que té aquest verb, com molts altres, de servir-se d'una preposició o d'un adverbi (que ens venen preseleccionats per la intenció semàntica) per a fer una construcció ara transitiva. Exemples: *komme + med* (*venir + amb*), que hem traduït per *dur o portar*. *Tjeneren kom med 5 aviser til os, (el cambrer ens dugué 5 diaris)*;¹⁶ *komme + til (a, cap a)* també necessita un verb transitiu en català: *komme til magten (arribar al poder)*, que hem traduït per *aconseguir el poder, emparar-se del poder*, si no es vol optar per la correspondència exacta: *arribar al poder*.

Una altra característica que sovinteja prou és la facilitat amb què el danès, mitjançant l'afegiment d'un adverbi, converteix un verb que no denota desplaçament o moviment en un altre que sí que els denota. Aquí la llengua romànica normalment recorre a un verb de moviment o desplaçament genèric, i converteix el verb danès en un gerundi o un sintagma adverbial. Exemple: *lempe*¹⁷ 'palejar', per exemple *palejar carbó (amb esforç)*, i amb un sentit figurat d'*alleugerir, moderar*. Amb l'adverbi *ind (cap a dins)* construïm *lempe ind*, construcció que ens obliga a cercar una altra traducció catalana: *fer/fer-hi entrar*, amb l'afegit opcional de *a poc a poc*. P. ex. *forsøge at lempe klaveret ind, intentar de fer-hi entrar el piano (a poc a poc)*.

Fins i tot pot convertir-se en un verb de moviment o desplaçament un verb que indica so. Tenim p. ex. el verb *klirre* 'dringar, fer dringadissa'.¹⁸ Aquest verb, amb l'adverbi *ind*, pot en efecte formar una oració com per exemple *Tjeneren klirrede ind med en stor bakke fyldte kopper*, la traducció literal de la qual **El cambrer dringà cap a dins amb una gran safata de tasses plenes* sens dubte s'hauria de formular més o menys així: *El cambrer entrà amb una safata gran, fent dringadissa amb les tasses plenes*. Aquest darrer exemple, però, que més aviat pertany al registre literari, no l'hem inclòs en el diccionari.

TRIA TERMINOLÒGICA

El mandat explícit de l'EC era el de donar forma a un vocabulari més aviat general, és a dir, no massa especialitzat ni massa específicament literari, com hem vist en l'exemple anterior del cambrer i la dringadissa de tasses.

16. *komme med noget dur* (*o portar*) quelcom [a algú]. *Tjeneren kom med fem øl, el cambrer ens dugué cinc cerveses*.

komme til (*el poder, etc*) aconseguir, emparar-se de lit. | (*diners, etc*) aconseguir, fer fam.

17. *lempe* *v tr* (*carbó*) palejar. || *fig* (*regles*) alleujar, alleugerir, moderar. || *lempe ind* (eller *på plads*) fer[-hi] entrar [a poc a poc]. *Lad os se om vi kan lempe klaveret ind, vejam si podem fer-hi entrar el piano*. || *lempe ud* fer fora, treure.

• *v intr lempe på* (*regles*) alleujar, alleugerir, moderar.

18. *klirre* *v intr* (*vidre, etc.*) dringar, fer dringadissa.

Construcció com a verb de moviment: *Tjeneren klirrede ind med en stor bakke fulde kopper*.

La traducció literal*: *El cambrer dringà cap a dins amb una gran safata de tasses plenes*.

Amb més propietat, caldria dir, si fa no fa: *El cambrer entrà amb una safata gran, fent dringadissa amb les tasses plenes*.

Des del punt de vista de la terminologia, potser la dificultat més gran rau en la distribució semànticament coherent de les diferents accepcions de les traduccions proposades. A l'hora de procedir a fer aquesta distribució, hem comptat com a eines amb els epígrafs temàtics, els contextualitzadors i els exemples, a més d'indicacions gramaticals en alguns casos que ho requereixen.

Quant als epígrafs temàtics, val a dir el següent:

– d'una banda, el nostre diccionari presenta un parell de novetats en la política editorial de l'EC: la incorporació de l'epígraf SOC, amb què hem caracteritzat termes que tenen a veure amb aspectes socials de la societat actual, com per exemple *bidrag* (pensió alimentària), *bistand* (assistència social), *boligløs* (sense domicili fix), *dagcenter* (centre de dia), *dagpenge* (subsidi d'atur), *dagpleje* (guarderia privada), *egenpension* (pensió pròpia), *enkepension* (pensió de viduïtat), *erhvervshæmmet* (incapacitat -ada), *erhvervssygdome* (malaltia professional), *femdagesuge* (setmana de cinc dies), *flekstid* (horari flexible), *folkepension* (pensió bàsica de vellesa), *folkevandring* (migració), *forbruger* (consumidor), *forening* (associació), *forskel* (desigualtat), *forsørger* (persona amb família a càrrec), *friskole* (a Dinamarca, escola lliure), *fritidscenter* (centre d'esplai), *førtidspensionering* (prejubilació) o *kollektiv* (comunitat, comuna); i INFORM, amb què hem caracteritzat els termes pertanyents a l'àmbit avui en plena expansió de la informàtica, que en la seva evolució ja ens va fer plantejar-nos la possibilitat de canviar-lo per TIC (és a dir, les inicials de l'àmbit de les tecnologies de la informació i les comunicacions), com és el cas dels gairebé omnipresents *hardware* i *software*, així com **edb*¹⁹ (informàtica), *mus* (ratolí), *pc* (ordinador [personal]) o *tastatur* (teclat);

– pel que fa als epígrafs clàssics, potser en un diccionari de les dimensions del nostre de vegades costa de veure encara la utilitat de l'epígraf ENTOM dedicat als insectes, atesa la menor incidència relativa dels termes d'aquest àmbit per al públic general en un diccionari d'extensió reduïda;

– en el cas de les religions, hem seguit el criteri marcat per la casa (EC) en el sentit d'utilitzar RELIG com a epígraf de cobertura general i CRIST per a distingir el fet religiós més proper a les cultures danesa i catalana, tot prescindint dels epígrafs CATOL i LUTER, més particularitzants, que inicialment ens havíem plantejat d'utilitzar.

Quant als contextualitzadors, val a dir que són unes croses que ens han permès de delimitar l'abast semàntic dels diferents lemes o de les diferents accepcions d'un lema. Ens han servit de contextualitzadors:

– en el cas dels verbs: noms objecte o subjecte (segons que els verbs siguin transitius o intransitius);²⁰

– en el cas dels noms: adjectius o sintagmes preposicionals;²¹

– en el cas dels adjectius: noms o adjectius/sintagmes adjectivals sinònims;²²

19. **edb* és l'acrònim de les inicials del compost *elektronisk data behandling* (tractament electrònic de dades).

20. V. per exemple la nota núm. 16.

21. V. per exemple la nota núm. 25.

22. *levende* adj viu -iva, vivent. || *fjig* viu -iva. *En levende interesse*, un interès viu. | (*dotat de gran vitalitat*) vivaç, vital, ple -ena de vida. | (*comerç, ciutat*) viu -iva, animat -ada, actiu -iva.

– en el cas de les preposicions: noms o exemples que indiquen l'àmbit semàntic.²³

Quant als exemples, il·lustren o bé la semàntica de l'entrada o bé l'ús sintàctic més freqüent, o de vegades totes dues coses, fins i tot la manca de contextualitzador o epígraf temàtic.²⁴

Quant a les indicacions gramaticals, les hem utilitzades sobretot en el cas dels pronoms personals o dels noms, per exemple com a variació del nombre gramatical, entre d'altres funcions.²⁵

A més de les «crosses contextualitzadores» que ens han ajudat a la distribució semànticament coherent de les diferents accepcions de les traduccions proposades, per acabar aquest apartat de terminologia volem comentar breument un altre fenomen, potser més de l'àmbit de la sociolingüística: la no total correspondència entre els dos idiomes pel que fa a la terminologia específica (sobretot en els àmbits de l'ornitologia, la ictiologia i la botànica), potser deguda en part al fet d'haver hagut d'utilitzar una llengua C, fins al punt que en ocasions se'ns va donar per part d'EC la directriu d'ometre el terme (per a respectar els límits d'extensió del diccionari). Aquesta directriu contrasta amb l'ús del llatí com a *lingua franca* dels annexos tècnics en les reunions de treball en el si de la Comissió Europea amb motiu del repartiment anual de les quotes de pesca de la UE entre els Estats membres.

Finalment, i com a curiositat filològica, recordarem l'origen danès dels dos mots bàsics de la navegació marítima: *styrbord* (estribord) i *bagbord* (babord), tots dos compostos de *bord* (cantó) amb el verb *styre* (dirigir) i la preposició *bag* (darrere), respectivament. Cal reconèixer l'èxit de la pervivència d'ambdós mots.

Agraïm a *Estudis Romànics* la gentilesa d'haver-nos ofert l'espai per a fer aquesta presentació.

23. *på prep* (lloc) a (o en). *På væggen*, a la paret. *På en væg*, en una paret. || (*superfície*) a (o en), damunt, al damunt de, sobre. *Der lå to bøger på bordet*, hi havia dos llibres a la taula. || (*moviment dins un espai*) per. *Gå på fortovet*, caminar per la voravia. || (*distància*) a. *Det kan man se på tohundrede meter*, això es veu a doscents metres. || (*direcció*) a. *Gå ud på gaden*, sortir al carrer. || [*acció futura + nom de dia*] ... vinent, ... que ve, aquest... [o no es tradueix]. *Hvad skal du lave på lørdag?*, què faràs dissabte?

24. Vegeu les notes 14, 15 i 22.

25. *nogen* pron (*persona*) algú. *Der er kommet nogen*, ha vingut algú. || [*en oració interrogativa o condicional*] ningú, algú. *Er der kommet nogen?*, ha vingut ningú (o algú)? || [*en context negatiu*] ningú. *Der er ikke kommet nogen*, no ha vingut ningú. *De gik ud uden at nogen hørte det*, sortiren sense que ningú ho sentís.

• [*noget, nogle*] adj algun -a. *I nogen tid*, durant algun temps. || *pl* alguns -nes. *Købe nogle møbler*, comprar alguns mobles. | (*en un nombre lleugerament major*) uns -unes, uns -nes quants -tes. || [*en oració interr o cond*] cap, algun -a. || [*en context negatiu*] cap. *Der er ikke nogen avis her*, no hi ha cap diari aquí. *Uden nogen grund*, sense cap raó. || [o no es tradueix]. *Her er der ikke nogen bøger*, aquí no hi ha llibres. || [*amb la referència implícita*] en, n', 'n, -ne. *Appelsiner? Vi køber nogle*, taronges? En comprarem nosaltres.